

Universal Declaration of Human Rights - Romansch (Sutsilvan)

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Declaraziùn universal digls dretgs humans

Preambla da la declaraziùn

Cunsiderànt ca la racunaschientscha da la dignitad da tut igls members da la famiglia humana a da lur dretgs equals a nunmidevels furma igl fundamaint da la libertad, da la gisteia a da la pasch segl mund;

cunsiderànt ca la scanuschientscha ad igl spretsch digls dretgs humans ân mano ad acts da barbarea c'ofendan la cunziencia da la humanitad a ca la creaziùn d'egn mund, an igl qual igls humans ân la libertad da discurer a da crer libers da terur a da miseria, e vagnida proclamada sco l'aspiraziùn suprema digl human;

cunsiderànt c'igl e essenzial da proteger igls dretgs humans cun leschas par c'igl carstgàn segi betga sfurzo d'aplitgear sco davos mied la revolta ancûnter la tiraneia a l'opressiùn;

cunsiderànt c'igl e essenzial da promover las relaziùns amitgevlas trànter las naziùns;

cunsiderànt c'igls pievels da las Naziùns Unidas ân proclamo danovameing an igl statut lur cardientscha an igls dretgs fundamentals digl carstgàn, an la dignitad ad an la valeta da la parsùna humana, an l'egualitad digls dretgs dad um a duna, a c'els ân sadeclaro dezisiv da favurisar igl progress sozial a d'instituir miglras cundiziùns da viver an egnà libertad ple vasta;

cunsiderànt c'igls stadis comembers ân s'obligo da sirar, an cooperaziùn cun l'Organisaziùn da las Naziùns Unidas, igl respect universal ad efectiv digls dretgs humans a da las libertads fundamentalas;

cunsiderànt c'egna conzepziùn comunabla da quels dretgs a da quellas libertads e d'impurtanza suprema par ademplir cumplagnameing que angaschamaint,

proclamescha la Redunànta generala la preschainta declaraziùn universal digls dretgs humans sco ideal c'e da cuntànscher cuminevlameing da tut igls pievels a da tut las naziùns, par ca tut igls carstgàns a tut igls organs da la sozietad vegian adigna preschaint quella Declaraziùn, a sastaintian da promover an l'instrucziùn ad an l'educaziùn igl respect da quels dretgs a da quellas libertads a da sirar a quels cun masiras progressivas sen plàn naziunal ad internaziunal racunaschientscha ad aplicaziùn universal ad efectiva, tànt trànter las populaziùns digls stadis comembers sezs sco trànter igls teritoris sutamess a lur giurisdicziùn.

Art. 1:

Tut igls humans neschan libers ad equals an dignitad ad an dretgs. Els en dotos cun raschùn a cunziencia a den agir egn anviers l'oter an spiert da fraternitad.

Art. 2:

Mintga parsùna po far valer tut igls dretgs a tut las libertads proclamos an la Declaraziùn preschainta sainza distincziùn, particularmeing da raza, da calur, da gener, da religiùn, d'opiniùn politica near otra, d'origin naziunal near sozial, da possess, da naschientscha near d'otras zircumstàntzas.

Plenavànt vean i fatg nigina distincziùn fundada segl statut politic, giuridic near internaziunal digls pajis near da teritori, da quel egnà parsùna dariva, ca que pajis segi independent, sut vujeada, nun-autonom near sutamess ad egn'otra limitaziùn da suveranità.

Art. 3:

Mintga human â igl dretg da veta, da libertad a da sirtad da la parsùna.

Art. 4:

Nign dastga vagnir tanieu an sclavareia near an fameglia; la sclavareia ad igl comerzi da sclavs en scumandos an tut las furmas.

Art. 5:

Nign dastga vagnir sutamess a la tortura, near a pagnas near a tractamaints crudevels, inhumans near degradànts.

Art. 6:

Mintga human â igl dretg da vagnir rancanuschieu dapertut sco parsunalitad giuridica.

Art. 7:

Tut igls humans en equals avànt la lescha ad ân sainza distincziùn igl dretg da protecziùn eguala ancùnter tuta discriminaziùn ca violass la Declaraziùn preschainta ad ancùnter tuta provocaziùn ad egna tala discriminaziùn.

Art. 8:

Mintga parsùna â igl dretg da protecziùn legala avànt las giurisdicziùns naziunalas competentas ancùnter acts ca violeschan igls dretgs fundamentals garantieus an la constituziùn near an la lescha.

Art. 9:

Nign dastga vagnir aresto, mess an arest near exiliieu arbitrariameing.

Art. 10:

Mintga parsùna â igl dretg, an egualitad cumplagna, ca sieus cass vigni tracto gestameing a publicameing d'egn tribunal independent a nunpartaschènt, igl qual dazeda davart seas dretgs a sias obligaziùns near davart la valevladad da tuta tgisa penala drizada ancùnter ella.

Art. 11:

1. Mintga parsùna tgisada d'egn act castievel e inozainta antocen ca sia culpa e cumprovada legalmeing an egn prozess public, noua ca tut las garanzias nezessarias par la sia defensiùn en vagnidas siradas ad ella.
2. Nign vean santantzgieu par acziùns near omissiùns ca valevan agl mumaint c'ellas en vagnidas cumessas betg sco act castievel tanor igl dretg naziunal ad internaziunal. Mademameing dastga la pagna betg easser ple grànda ca quella aplitgevla agl mumaint c'igl act castievel e vagnieu cumess.

Art. 12:

Nign dastga davantar gl'object d'intervenziùns arbitrarias an sia veta privata, sia famiglia, sieus domizil near sia coraspuendenza, near d'ataghas ancùnter sia anur a sia reputaziùn. Mintga human â igl dretg da protecziùn legala ancùnter talas intervenziùns near talas ataghas.

Art. 13:

1. Mintga parsùna â igl dretg da zircular librameing a d'eliger igl sieus domizil an gl'intern d'egn stadi.

2. Mintga parsùna â igl dretg da bandunar mintga pajis, ear igl sieus agen, a da returnar agl sieus pajis.

Art. 14:

1. An cass da persecuziùn â mintga parsùna igl dretg d'ancurir asil a da survagnir asil an oters pajis.

2. Que dretg po betg easser invoco an cass da persecuziùn parve da delicts nunpolitics near parve d'acziùns ca cunterfan a las fegnamiras ad agls prinzipls da las Naziùns Unidas.

Art. 15:

1. Mintga human â igl dretg d'egna naziunalitad.

2. Nign dastga vagnir privo arbitrariameing da la sia naziunalitad near digl dretg da midar naziunalitad.

Art. 16:

1. Um a duna cun vigliadetgna adatada ân igl dretg da maridar a da fundar egna famiglia sainza restricziùns partutgànt la raza, la naziunalitad near la religiùn. Els ân igls madems dretgs arisguard la maridaglia, durànt la letg a tier igl sieus divorzi.

2. La maridaglia po easser conclus suletameing cugl cunsantimaint liber a cumplagn digls cunsorts futurs.

3. La famiglia e gl'elemaint natiral a fundamental da la sozietad a sto vagnir protegieu da la sozietad a digl stadi.

Art. 17:

1. Mintga parsùna â igl dretg da ver egna proprietad atgna near cuminevla cun oters.

2. Nign dastga vagnir privo arbitrariameing da la sia proprietad.

Art. 18:

Mintga parsùna â igl dretg da la libertad da patratg, da cunziencia a da religiùn; que dretg cuntean la libertad da midar religiùn near parschuasiùn sco ear da manifestar l'atgna religiùn near l'atgna parschuasiùn sulet near an cuminànta, publicameing near privat, an l'instrucziùn, an la pratga, an igl cult ad an l'execuziùn da rituals.

Art. 19:

Mintga parsùna â igl dretg da la libertad d'opiniùn a d'expressiùn, tge ca cuntean igl dretg da betg vagnir mulasto parve da l'atgna opiniùn sco ear igl dretg d'ancurir, ratschever, darasar, sainza risguardar cunfegns, las infurmaziùns a las ideias cun tut igls mieds d'expressiùn.

Art. 20:

1. Mintga parsùna â igl dretg da la libertad da reuniùn a d'assoziaziùn paschevla.

2. Nign dastga vagnir obligo da far part d'egna assoziaziùn.

Art. 21:

1. Mintga parsùna â igl dretg da partizipar an la regenza digl agen pajis, directameing near cun l'intermediaziùn da repraschantànts elegieus librameing.

2. Mintga parsùna â sut cundiziùns egualas igl dretg d'acsess a las funcziùns publicas digl sieus agen pajis.

3. La voluntad digl pievel e igl fundamaint da l'autorità da las pussànzas publicas; quella voluntad de s'exprimer an elecziuns periodicas ad onestas cun dretg d'elecziun general ad equal an votaziun sacreta near tanor egna prozedura equivalenta ca garantèscha la libertad da votar.

Art. 22:

Mintga persuna à sco comembra da la sozietà igl dretg da sirtad sozuala; ella po pretender d'obtener igls dretgs economics, sozials a culturals indispensabels par la sia dignità a par igl svilup liber da la sia persunalità, quegl tras sforzs interns digl stadi ad an la cooperaziun internaziunala, risguardànt l'organisaziun a las resursas da mintga pajis.

Art. 23:

1. Mintga persuna à igl dretg da lavur, da tschearna libra da la sia lavur, da cundiziuns da lavur gestas a cunvagnaintas a da la protecziun ancunter dischocupaziun.
2. Tuts àn igl dretg, sainza discriminaziun, d'egn salari equal par lavur eguala.
3. Tgi ca lavura à igl dretg d'egna remuneraziun gesta a comensurada ca sirescha ad el ad a la sia famiglia egn'existenza cunforma a la dignità umana a ca vean cumpletada, scha nezessari, cun oters mieds da protecziun sozials.
4. Mintga persuna à igl dretg da fundar anzemel cun oters sindicats a da s'asoziear a sindicats par defender igls seas interess.

Art. 24:

Mintga persuna à igl dretg da repos, particularmeing d'egna limitaziun raschunevla digl tains da lavur, a da vacanzas periodicas pajeadas.

Art. 25:

1. Mintga human à igl dretg d'egn standard da viver sufiziant par sirar la sanadad ad igl bagneasser da sasez a da la sia famiglia. Quegl cuntean particularmeing l'alimentaziun, la vastgadira, l'abitaziun, la tgira medizinala sco ear igls survetschs sozials nezessaris. El à igl dretg da sirtad an cass da dischocupaziun, da malzogna, d'invalidità, da vieuvànza, da vigliadetgna near an oters cass da spearsa da mieds da substànza tras zircumstanzas independentas da la sia voluntad.
2. Mama ad unfant àn igl dretg d'agid a d'assistenza speziala. Tut igls unfants, sch'els segian naschieus an la letg near ordainfer la letg, giodan la madema protecziun sozuala.

Art. 26:

1. Mintga persuna à igl dretg d'instrucziun. L'instrucziun sto easser gratuita, seglmains quegl ca cuntean l'instrucziun elementara a fundamaintala. L'instrucziun elementara e obligatorica. L'instrucziun tecnica a professiunala sto easser accessibla a tuts; l'access agls studis superiors sto easser liber a tuts an cumplagna egalitad tanor lur mares.
2. L'instrucziun de ver an mira igl svilup cumplagn da la persunalità umana a rinforzar igl respect digls dretgs humans a da las libertads fundamaintalas. Ella de promover la capientscha, la tolerànza a l'amizezia trànter tut las naziuns a tut las grupas da raza near da religiun sco ear sustaner las activitads da las Naziuns Unidas par igl mantegnamaint da la pasch.
3. Igls geniturs àn da prioritad igl dretg d'eliger igl gener da l'instrucziun par lur unfants.

Art. 27:

1. Mintga human â igl dretg da prender part librameing a la veta culturala da la cuminànza, da giuder igls arts a da partizipar agl progress szientific ad agls benefezis ca resulteschan da quel.
2. Mintga human â igl dretg da protecziùn digls interess morals a materials darivànts da tuta produenziùn szientifica, literara near artistica, da la quala el e gl'autur.

Art. 28:

Mintga parsùna â igl dretg c'i regia segl tgomp sozial a segl tgomp internaziunal egn urden, an igl qual igls dretgs a las libertads manzunadas an la preschainta Declaraziùn possian cuntànscher egn efect cumplagn.

Art. 29:

1. Mintga human â duers anviers la cuminànza, an la quala suleta e pussevla igl svilup liber a cumplagn da la sia parsunalitad.
2. An la realisaziùn digls dretgs a da las libertads e mintga human sutamess suletameing a las limitas stabilisadas tras la lescha par sirar la racunaschientscha ad igl respect digls dretgs a da las libertads digls oters a par satisfacer a las pratensiùns da la morala, digl urden public a digl bagneasser general an egnà sozietad democratica.
3. Quels dretgs a quellas libertads dastgan an nign cass vagnir realisos ancunter las fegnamiras ad igls principis da las Naziùns Unidas.

Art. 30:

Nigna disposiziùn da la preschainta Declaraziùn dastga vagnir interpretada ascheia c'egn stadi, egnà grupa near egnà parsùna vegi igl dretg da svilupar egn'activitad near d'ademplir egn act c'â an mira la destrucziùn digls dretgs a da las libertads manzunos an quella Declaraziùn.
